

## POSTANOWIENIE

Dnia 9 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z powództwa M. O.  
przeciwko S. Spółce Akcyjnej w B.  
o rekompensatę,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń  
Społecznych w dniu 9 listopada 2021 r.,  
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy  
i Ubezpieczeń Społecznych w K.  
z dnia 15 października 2020 r., sygn. akt XI Pa [...],

- 1. odrzuca skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 675 (sześćset siedemdziesiąt pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

### UZASADNIENIE

Powódka M. O. wniosła odwołanie od wydanej przez pozwaną S. S.A. w B. decyzji odmawiającej wypłaty rekompensaty w kwocie 10.000 zł z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla. Domagała się przyznania jej prawa do tego świadczenia, twierdząc, że ponowne zawarcie związku małżeńskiego nie pozbawia jej statusu wdowy po zmarłym mężu pracowniku górniczym.

Pozwana S. wniosła o oddalenie powództwa i podniosła, że powódce nie przysługuje należna wdowom po pracownikach kopalń rekompensata, ponieważ utraciła status wdowy, zawierając ponowny związek małżeński.

Sąd Rejonowy w B., wyrokiem z 30 czerwca 2020 r., zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 10.000 złotych.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powódka była żoną C. G. pracownika KWK „W.” w M., który zmarł 21 lipca 1989 r. w wyniku wypadku przy pracy. W okresie zatrudnienia mąż powódki pobierał deputat węglowy. W dniu 1 kwietnia 1990 r. powódka ponownie wyszła za mąż. Od chwili śmierci męża powódka ma ustalone prawo do renty rodzinnej po górniku. Od osiągnięcia przez nią 50-go roku życia prawo to przyznano jej na stałe. Powódka nadal pobiera rentę rodzinną po pierwszym mężu. Deputat węglowy po mężu pobierała do momentu zaprzestania jego wypłaty w 2014 r.

Sąd Rejonowy, powołując się na art. 2 i art. 4 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego, przyjął, że warunkiem koniecznym dla uzyskania prawa do rekompensaty jest: posiadanie statusu wdowy i ustalonego prawa do renty rodzinnej po zmarłym górniku oraz posiadanie w trakcie pobierania świadczenia rentowego uprawnienia do bezpłatnego węgla zgodnie z zakładowymi przepisami prawa pracy. Zdaniem Sądu powódka spełniła te przesłanki.

Sąd zwrócił uwagę, że ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym zawiera w art. 2 ust. 2 poszerzoną definicję wdowy po zmarłym górniku, w związku z czym powódka nie może być eliminowana z grona osób uprawnionych do rekompensaty.

Powódka nie utraciła prawa do deputatu węglowego z chwilą zawarcia kolejnego związku małżeńskiego również ze względu na obowiązujące w KWK „W.” w chwili śmierci pierwszego męża postanowienia załącznika nr 32 do ZUZP z 1980 r. Zgodnie art. 9 § 2 k.p., postanowienia układów zbiorowych pracy i porozumień zbiorowych oraz regulaminów i statutów nie mogą być mniej korzystne dla pracowników niż przepisy Kodeksu pracy oraz innych ustaw i aktów wykonawczych, ponadto, zgodnie z art. 240 § 2 k.p., układ zbiorowy pracy nie może naruszać praw osób trzecich. Postanowienie wyłączające prawo wdowy do bezpłatnego węgla z chwilą ponownego zamążpójścia jest mniej korzystne niż

przepis ustawy, której ustawowa definicja wdowy rozszerza to pojęcie także na osobę po zawarciu ponownego związku małżeńskiego. Dlatego regulacja układowa nie może być uwzględniona w niniejszej sprawie.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosła pozwana Spółka, domagając się jego zmiany i oddalenia powództwa w całości.

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z 15 października 2020 r., oddalił apelację pozwanej.

Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, że ponowne zawarcie przez powódkę związku małżeńskiego nie powoduje utraty przez nią prawa do rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla. Przesądza o tym jednoznacznie treść art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, który wyraźnie stanowi, że za wdowy i wdowców uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Celem tego przepisu, co wynika z uzasadnienia projektu ustawy, było założenie ustawodawcy, aby zrównać sytuację wszystkich wdów, także tych, które ponownie wyszły za mąż. Sytuacja takich wdów była wcześniej zróżnicowana, zależała bowiem od tego, kiedy nastąpiła śmierć męża. Pod rządami Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1957 r., 1975 r. i 1980 r. ponowne zawarcie związku małżeńskiego przez wdowę po pracowniku, emerycie lub renciście powodowało wygaśnięcie jej uprawnień do deputatu węglowego. Zaś na podstawie UZP z 1991 r. i porozumienia z 20 grudnia 2004 r. zawartego przez zarząd Kompanii Węglowej z organizacjami związków zawodowych powtórne zamążpójście nie powodowało utraty prawa do świadczenia.

Sąd Okręgowy, dokonując wykładni celowościowej, autentycznej i systemowej, stwierdził, że celem ustawodawcy, który wprowadził art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym było objęcie prawem rekompensaty wszystkich wdów i wdowców, którzy ponownie zawarli związek małżeński i spełniają pozostałe warunki ustawy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana Spółka, domagając się jego uchylenia w całości i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu

do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego uchylenia w całości i zmiany przez oddalenie powództwa.

Skargę kasacyjną oparto na podstawach: 1) naruszenia przepisów postępowania: art. 227 k.p.c., art. 228 § 2 k.p.c., art. 232 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 327<sup>1</sup> § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 381 k.p.c., 382 k.p.c., art. 385 k.p.c., art. 386 § 4 k.p.c., art. 387 § 2<sup>1</sup> k.p.c., art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie; 2) naruszenia przepisów prawa materialnego: art. 1, art. 2 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego, art. 9 § 2 k.p., art. 239 § 1 i 2 k.p., art. 240 § 1-3 k.p., art. 241<sup>13</sup> § 1 i 2 k.p. oraz § 18 ust. 1 pkt 6 załącznika nr 32 Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z 1 lutego 1980 r. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

W ocenie skarżącej okolicznością uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, co pozwoli na wyjaśnienie:

1) czy ustawa z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29; dalej: ustawa), a w szczególności art. 2 ust. 2 tej ustawy, przyznaje i może przyznawać prawo do bezpłatnego węgla i prawo do rekompensaty między innymi wszystkim wdowom i wdowcom po pracownikach zmarłych w trakcie trwania stosunku pracy w przedsiębiorstwie górniczym, którzy ponownie zawarli związek małżeński, i czy w tym względzie może zastąpić postanowienia układu zbiorowego pracy określające zasady utraty uprawnienia wdowy, która ponownie wyszła za mąż, do bezpłatnego węgla;

2) czy prawidłowe jest przyznanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy wdowie po pracowniku przedsiębiorstwa górniczego zmarłym w trakcie trwania stosunku pracy, która ponownie wyszła za mąż, z powołaniem się jedynie na art. 2 ust. 2 ustawy i bez rzeczywistego zbadania w dwuinstancyjnym

postępowaniu jej uprawnienia do bezpłatnego węgla na podstawie postanowień układów zbiorowych pracy, porozumień lub innych regulacji obowiązujących w przedsiębiorstwie górniczym, czy też warunkiem przyznania tego świadczenia jest posiadanie przez wdowę, zwłaszcza od momentu ponownego zawarcia związku małżeńskiego, prawa do bezpłatnego węgla na podstawie zakładowych przepisów prawa pracy.

Ponadto pozwana Spółka powołała się oczywiste naruszenie prawa procesowego i materialnego, co sprawia, że skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Zgodnie z art. 398<sup>2</sup> § 2 pkt 2 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent.

Przedmiotem sporu (a następnie zaskarżenia) w rozpoznawanej sprawie była zasadność roszczenia powódki o zapłatę kwoty 10.000 zł jako rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, czyli w istocie ekwiwalentu pieniężnego za przysługujący jej mężowi deputat węglowy, do którego nabyła prawo na podstawie ustawy z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 r., poz. 1971) oraz ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego (Dz.U. z 2019 r., poz. 29).

Zdaniem Sądu Najwyższego, określony w taki sposób przedmiot sporu bez wątplenia mieści się w pojęciu „sprawy o deputaty lub ich ekwiwalent”, użytym w art. 398<sup>2</sup> § 2 pkt 2 k.p.c., a określającym przedmiotowo rodzaje spraw, w których skarga kasacyjna jest niedopuszczalna bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lutego 2007 r., I PK 280/06, LEX 948795; z 6 lutego 2020 r., II UK 273/18, LEX nr 3017793).

Deputat węglowy to część wynagrodzenia za pracę dostarczana pracownikowi w naturze. Na podstawie układów zbiorowych pracy pracownicy przedsiębiorstw przemysłu górniczego (przede wszystkim kopalń) otrzymywali świadczenie w naturze w postaci bezpłatnego węgla. Celem wprowadzenia ustawy z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla było zrekompensowanie – do pewnego stopnia, w ramach możliwości budżetu państwa – strat finansowych poniesionych przez osoby, które otrzymywały bezpłatny węgiel w naturze lub ekwiwalent pieniężny za węgiel na podstawie układów zbiorowych pracy i związanych z nimi porozumień, a następnie utraciły to uprawnienie wskutek wypowiedzenia w tym zakresie układów zbiorowych pracy i porozumień z nimi związanych. Realizacja celu ustawy miała nastąpić przez wypłatę z budżetu państwa świadczenia rekompensacyjnego z tytułu trwałej utraty prawa do bezpłatnego węgla.

Nie może ulegać wątpliwości, że rozpoznawana sprawa mieści się w kategorii spraw o deputaty lub ich ekwiwalent (w tym przypadku deputat węglowy lub jego ekwiwalent). Za utratę prawa do bezpłatnego węgla (deputatu węglowego) lub ekwiwalentu za bezpłatny węgiel osoby uprawnione miały otrzymać rekompensatę.

Deputaty węglowe i ekwiwalenty pieniężne za nie są traktowane jako składniki wynagrodzenia za pracę (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 1986 r., III PZP 36/86, LEX nr 14645), a roszczenia o ich zapłatę są roszczeniami majątkowymi. Rzecz w tym, że mimo majątkowego (płacowego) charakteru tych świadczeń ustawodawca wyłączył dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej od wyroku rozstrzygającego o tego rodzaju roszczeniach.

W następstwie stwierdzenia, że skarga kasacyjna okazała się niedopuszczalna przedmiotowo w związku z roszczeniem powódki o zasądzenie ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy, podlegała ona odrzuceniu na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 3 k.p.c. w związku z art. 398<sup>2</sup> § 2 pkt 2 k.p.c.

Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy we wcześniejszych orzeczeniach dotyczących rekompensaty za utratę prawa do bezpłatnego węgla (por. postanowienia: z 9 grudnia 2020 r., I PK 211/19, LEX nr 3182902; z 18 listopada 2020 r., I PK 228/19, niepubl.; z 12 stycznia 2021 r., I PSK 3/21, niepubl.;

z 13 kwietnia 2021 r., I PSK 48/21, niepubl., z 18 maja 2021 r., I PSKP 15/21, niepubl.; z 22 lipca 2021 r., I PSK 61/21, niepubl.; z 30 września 2021 r., niepubl.).

Niezależnie od niedopuszczalności skargi kasacyjnej, należy zauważyć, że w stanie prawnym obowiązującym w chwili wydawania zaskarżonego wyroku wdowy po zmarłym emerycie górniczym, które miały ustalone prawo do renty rodzinnej po takiej osobie i pobierają taką rentę, a które ponownie zawarły związek małżeński, nie traciły uprawnienia do rekompensaty z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, co wynika z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 listopada 2018 r., zgodnie z którym za wdowy i wdowców, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzeci, lit. b i d oraz art. 2 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 12 października 2017 r., uznaje się również osoby, które ponownie zawarły związek małżeński, tracąc status wdowy lub wdowca. Tej regulacji ustawowej nie mogą uchylać ani zmieniać postanowienia układów zbiorowych pracy lub innych porozumień zbiorowych zawartych przez pracodawcę ze związkami zawodowymi (art. 9 § 2 k.p.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.